

Üniversite Öğrencilerinin Pandemi Döneminde Yaşadıkları Ruhsal Sorunlar

Mental Problems Faced by University Students During the Pandemic Period

¹*Nalan Gördeles Beşer , ²Etem Erdal Erşan , ³Özge Özkaya Duyar

¹Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Zübeyde Hanım Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, Niğde Türkiye
²Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Dahili Tıp Bilimleri Psikiyatri Anabilim Dalı, Niğde, Türkiye
³Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sağlık Kültür Daire Başkanlığı Psikolog, Niğde, Türkiye

*Sorumlu Yazar/Corresponding Author
E-mail: nalanbeser@hotmail.com

Geliş Tarihi/ Date of Submission: 25.08.2023

Kabul Tarihi/ Date of Acceptance: 12.01.2024

Yayın Tarihi/ Date of Publication: 14.03.2024

Değerlendirme/ Peer-Review: İki Dış Hakem, Çift Taraflı Körleme / Two external, Double anonymized

EtikBeyan / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur./It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Benzerlik Taraması/ Plagiarism checks: Yapıldı – Turnitin/ Yes – Turnitin

Çıkar Çatışması/ Conflicts of Interest: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir/The author(s) has no conflict of interest to declare

Finansman/ Grant Support: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır/The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research

Telif Hakkı & Lisans/Copyright & License: Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır /Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC4.0

ÖZET

Amaç: Bu çalışma salgın sırasında öğrencilerin ruhsal durumlarını belirlemek, salgın sonrasında ise; öğrencilerin üniversite yaşamına uyum sağlamasına yardımcı olmak ve öğrencilerin ruh sağlığını korumak ve geliştirmek adına yapılacak olan yeni çalışmalara ışık tutmak amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntemler: Bu araştırma Koronavirüs salgını sürecinde üniversite öğrencileri ile 2020-2021 eğitim öğretim döneminde tanımlayıcı tipte yapılmıştır. Araştırmaya 1566 üniversite öğrencisi katılmıştır. Veriler Bilgi Formu ve Kısa Semptom Envanteri ile “online” olarak toplanmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin kısa Semptom Envanteri alt ölçeklerinden depresyon puan ortalaması 24.73±12.93, anksiyete puan ortalaması 22.37±13.54, olumsuz benlik puan ortalaması 9.52±6.89, somatizasyon puan ortalaması 6.52±5.49, hostilete puan ortalaması 5.85±3.68 olarak bulunmuştur. Cinsiyet, öğrenimine devam ettiği birim, okul başarısı, gelir düzeyi, anne-baba tutumları, anne, baba, arkadaş ve öğretmen ilişkileri depresyon, anksiyete, somatizasyon, hostilete düzeyini ve benlik kavramını etkilediği saptanmıştır.

Sonuç: Salgın süreci öğrencilerin ruhsal durumlarını düşük düzeyde de olsa etkilemiştir. Bu nedenle salgın sonrasında öğrencilerin ruhsal durumlarını dikkate alarak gereksinimlerin belirlemek, ruh sağlığını koruma ve geliştirmek adına salgının olumsuz etkileri ile baş etmelerine yardımcı olmak gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite öğrencileri, ruh sağlığı, Kovid-19

ABSTRACT

Objective: This study aims to determine the mental status of students during the epidemic, to carry out new studies in order to protect and improve the mental health of students, and to help students adapt to university life after the epidemic.

Material and Methods: This descriptive study was conducted with university students during the coronavirus epidemic in the 2020-2021 academic year. 1566 university students participated in the research. Data were collected “online” with the Information Form and the Brief Symptom Inventory.

Results: From the Brief Symptom Inventory subscales of the students, it was determined that the mean depression score is 24.73±12.93, the mean anxiety score is 22.37±13.54, the mean negative self score is 9.52±6.89, the mean somatization score is 6.52±5.49, the average hostility score was found to be 5.85±3.68. It has been determined that gender, the unit of education, school success, income level, parental attitudes, mother, father, friend and teacher relations affect depression, anxiety, somatization, hostility level and self-concept.

Conclusion: The epidemic process affected the mental states of the students, albeit at a low level. For this reason, it is necessary to help students cope with the negative effects of the epidemic in order to protect and improve their mental health by determining their needs, taking into account their mental state after the epidemic.

Keywords: University students, mental health, Coronavirus epidemic.

Giriş

Koronavirüs Hastalığı (KOVID-19), büyük ölçüde yaşamı tehdit eden, bireyleri fiziksel, sosyal ve ruhsal açıdan olumsuz etkileyen ve uluslararası düzeyde endişe veren acil bir halk sağlığı sorunu olarak 2019 yılında ortaya çıkmıştır (1-4).

Koronavirüs hastalığının neden olduğu salgın gibi tarih boyunca ortaya çıkan birçok salgın da bireylerin kendisinin ve sevdiklerinin hastalığa yakalanacağına karşı korku ve endişe duymasına, fiziksel hareket ve sosyal aktivitelerde kısıtlılığa, ani ve radikal yaşam tarzı değişikliklerine neden olduğu bilinmektedir. Yaşadıkları yoğun korku ve endişe ise bireylerde bazı ruhsal problemlerin başlamasına ve hatta müdahale edilmediğinde de salgın sonrasında kalıcı sorunlara neden olmaktadır (2-4). Eski tarihlerde de insanlığı büyük ölçüde olumsuz yönde etkileyen bu tür salgınların olması küreselleşen dünyada yeni salgınların oluşabileceği korkusunu ve endişesini beraberinde getirmektedir. Bu gerçekler salgınlara karşı ruh sağlığının korunması ve geliştirilmesi konusunu gündeme getirmiştir (2-5).

KOVID-19'un psikolojik etkileri konusunda birçok çalışma yapılmış, salgının başlarında literatürün çoğu, sağlık çalışanları, hastalar, çocuklar ve genel nüfusa odaklanmıştır (3,5-9). Ozamiz-Etxebarria ve meslektaşları (2020)'nin yaptıkları çalışmada İspanya halkının pandeminin başlarında stres ve depresyon düzeylerinin düşük olduğu, ilerleyen dönemlerinde ise arttığını belirtmişlerdir (6). Nelson ve meslektaşları (2020)'nin Kuzey Amerika ve Avrupa'daki genel popülasyonda yürüttükleri çalışmada bireylerin yüksek düzeyde anksiyete ve depresif semptomları yaşadıkları bulunmuştur (7). Ancak salgın devam ederken çalışmalar üniversite öğrencilerinde de yapılmaya başlanmıştır. Çünkü üniversite öğrencileri ailelerinden farklı ve toplu bir ortamda yaşamalarından dolayı salgınlardan en çok etkilenen grup olduğu bilinmektedir.

Üniversite öğrencileri salgından dolayı olumsuz etkilenen sağlık sorunlarıyla baş etmeye çalışırken, diğer taraftan eğitime devam etme, kariyer planı yapma gibi birçok stresörle baş etmek zorunda kalmaktadırlar. Bu durum; onların salgın sırasında ve sonrasında ruhsal durumlarını oldukça olumsuz yönde etkilemekte ve desteğe ihtiyaç duymalarına neden olmaktadır (11). Aslan ve meslektaşları (2020)'nin Türkiye'de yaptıkları çalışmada, üniversite öğrencilerinin yüksek düzeyde stres, hafif genel kaygı ve yaşamdan düşük memnuniyet hissettiklerini, anksiyete ve fiziksel hareketsizliğin algılanan yüksek stresi önemli ölçüde etkilediği bulunmuştur.

Ayrıca, salgın sırasında öğrencilerin ruh sağlığının yüksek derecede risk altında olduğu bulunmuştur (12). Salgının ilk ortaya çıktığı ülke olan Çin'de yapılan ruh sağlığına ilişkin değerlendirmelerde, salgın sonrasında üniversite öğrencilerinde anksiyete ve depresyon semptomlarında önemli ölçüde artış olduğu belirtilmiştir (8).

Bütün bu çalışmaların sonucuna göre salgının çocuk, genç, yetişkin ve yaşlı demeden bireyleri fiziksel olduğu kadar ruhsal ve sosyal açıdan da olumsuz etkilediği ve salgın sonrası da bu etkilerin devam ettiğini söylemek mümkündür. Söz konusu bu olumsuz etkilere müdahale edilmediği takdirde çok uzun süreceği, yaşamlarının en riskli döneminde olan, çocukluktan yetişkinliğe adım atan, büyümeye devam ederken aileden uzak birçok zorlukla tek başına baş etmek zorunda kalan genç bireyleri çok daha fazla etkileyeceği bir gerçektir. Bu gerçekten yola çıkarak üniversite gençlerinin salgın sırasında ruh sağlığının değerlendirilmesi, gereksinimleri dahilinde onlara psikolojik olarak desteklenmesi, ruh sağlıklarının korunması ve geliştirilmesi oldukça önemlidir.

Bu bilgiler ışığında bu çalışma; Bir Üniversitenin Gençlik Danışma Merkezi Koordinatörlüğü tarafından salgın sırasında öğrencilerin ruhsal durumlarını belirlemek

amacıyla yapılmıştır. Öğrencilerin ruh sağlığını korumak ve geliştirmek için öğrencilere yönelik bilimsel ve sosyal faaliyetler düzenlenmesine ışık tutması açısından bu çalışmanın sonuçları önemlidir.

Gereç ve Yöntemler

Araştırmanın Türü: Bu araştırma tanımlayıcı tiptedir.

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman: Bu araştırma 2020-2021 eğitim-öğretim döneminde Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesinde bulunan bir Üniversitede öğrenimine devam eden öğrencilerle yapılmıştır.

Katılımcılar: Araştırmanın evrenini, araştırmanın yapıldığı 2020-2021 eğitim-öğretim döneminde öğrenimine devam eden yaklaşık 22.000 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme için ayrıca herhangi bir hesaplama yöntemi kullanılmamış olup, evrenin %70 ila 80'ine ulaşılma planlanmıştır. Bu nedenle öğrencilerin tamamına veri toplama formları Google-form şeklinde elektronik posta ile gönderilmiş, araştırma gönüllük esasına göre yapıldığı için ancak 1566 öğrenci formları doldurmuştur.

Kullanılan Araçlar: Araştırmanın verileri, öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri belirlemek için hazırlanan "Bilgi Formu" ve yaşadıkları ruhsal sorunları ölçmek için geliştirilen "Kısa Semptom Envanteri (KSE)" ile toplanmıştır.

Bilgi Formu: Bu form, ergenlerin yaşadıkları sorun alanları belirlemek için literatür taranarak araştırmacı tarafından oluşturulan, ergenlerin kişisel bilgilerini içermektedir.

Kısa Semptom Envanteri (KSE): Kısa Semptom Envanteri (KSE), psikopatolojik değerlendirme yapmak amacıyla sıklıkla kullanılan bir ölçektir. Bu ölçeğin uyarlama çalışmasını daha önce yetişkinlerde Şahin ve

Durak (1994) tarafından yapılmıştır. Ergenler için geçerlilik güvenilirliği Şahin ve meslektaşları (2012) tarafından tekrar yapılmıştır. Ankara'nın çeşitli semtlerinde okuyan 287 kız ve 272 erkek olmak üzere toplam 559 ergen ile yapılan çalışmanın faktör analizi sonucunda 5 faktör elde edilmiş ve çok az sayıda maddenin Şahin ve Durak (1994)'ın belirttikleri boyutlar dışında yer aldıkları görülmüştür. Elde edilen bu alt ölçeklerin güvenilirlik katsayıları ise 0.70 (depresyon) ile 0.88 (somatizasyon) arasında değişmektedir. Alt ölçeklerin diğer ölçekler ile korelasyon katsayıları ise -0.45 ($p<.001$) ile 0.71 ($p<.001$) arasında değişmektedir (13). Bu çalışma için Cronbach alpha değeri 0.71 olarak bulunmuştur.

Verilerin toplanması: Araştırma kapsamında veri toplama formları Google-form şeklinde elektronik posta ile öğrencilere gönderilmiş, öğrencilerden gönüllük esasına göre bu formları doldurmaları istenmiştir.

Araştırmanın Etik İlkeleri: Araştırmaya, Üniversitenin Etik Kurulu'ndan 24.02.2021 tarihli ve 04 sayılı toplantısının 12 sayılı kararıyla ve Üniversite Rektörlüğü'nden yazılı izinler alındıktan sonra başlanmıştır. Öğrencilere veri toplama formların gönderildiği elektronik postada öğrencilere araştırmanın amacı açıklanmış ve araştırmaya katılmalarının zorunlu olmadığı, istedikleri takdirde formları doldurmaları ifade edilmiştir. Çalışma Helsinki Deklerasyonu Prensipleri'ne uygun olarak yapılmıştır.

İstatistiksel Analiz

Bilgi Formunda yer alan tüm tanıtıcı bilgiler bağımsız değişken, KSE alt ölçek puanları ve sorun alanları bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Araştırmada veriler bilgisayar ortamında KSE alt ölçeklerinden puanların ortalaması ve standart sapması hesaplanmış, öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ve sorun alanları tanımlayıcı istatistiklerden

yararlanılarak hesaplanmıştır. Daha sonra verilerin parametrik varsayımlarını test etmek için Kolmogorow-Smirnov, Lilliefors ve Shapiro – Wilk normallik testleri yapılmıştır. Verilerin normal dağılmadığı anlaşıldığı için öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ile ölçek puanları Kruskal Wallis ve Mann Whitney U test kullanılarak karşılaştırılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları ve Genellenabilirliği: Araştırma sonuçları sadece araştırmaya katılan öğrenciler için genellenabilir. Araştırmanın yapıldığı tarihlerde salgın nedeniyle öğrenciler eğitimine uzaktan devam ettikleri için veri toplama formları öğrencilere elektronik posta yolu ile gönderilmesi, öğrencilerle yüz yüze görüşülememesi ve bu nedenlerle az sayıda öğrencinin formları yanıtlanması araştırmanın sınırlılıklarıdır.

Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin %57.0'sinin 18-21 yaş grubunda, % 63.9'unun cinsiyetinin kız olduğu ve % 70.9'unun fakültelere devam ettiği belirlenmiştir. Öğrencilerin %4.2'ü tek çocuk iken, %35.8'inin 3 ve daha fazla kardeşe sahip olduğu, %25.4'ünün en fazla şehir merkezinde yaşadığı, %93.1'inin kendi ailesi ile yaşadığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin %66.1'i gelir düzeylerini orta düzeyde olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğunun annesinin ve babasının ilkökul mezunu olduğu, çoğunluğunun annesinin çalışmadığı, %28.5'inin babasının emekli olduğu bulunmuştur (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklere göre dağılımı

Sosyo-demografik Özellikler	Sayı	%
Yaş		
17 yaş ve daha küçükler	6	0.4
18-21 ergenlik	892	57.0
22 ve yaş büyük geç ergenlik	668	42.7
Cinsiyet		
Erkek	566	36.1
Kadın	1000	63.9
Devam ettiği birim		
Meslek Yüksekokul	309	19.7
Yüksekokul	147	9.4
Fakülte	1110	70.9
Kardeş sayısı		
Tek çocuk olan	66	4.2
1 kardeşi olan	392	25.0
2 kardeşi olan	548	35.0
3 ve daha fazla kardeşi olan	560	35.8
Gelir düzeyi		
İyi	184	11.7
Orta	1035	66.1
Kötü	347	22.2
İkamet ettiği en uzun yerleşim yeri		
Köy	316	20.2
İlçe	354	22.6
Şehir	398	25.4
Büyükşehir	498	31.8
Son zamanlarda ikamet ettiği yerleşim yeri		
Köy	278	17.8
İlçe	381	24.3
Şehir	437	27.9
Büyükşehir	470	30.0
Birlikte yaşadığı kişiler		
Yalnız	42	2.7
Kendi ailesi ile	1458	93.1
Arkadaşları ile	31	2.0
Eşi ile	35	2.2
Anne eğitim durumu		
Hiç yok	2	.1
Okur yazar	201	12.8
İlkokul	770	49.2
Ortaokul	241	15.4
Lise	231	14.8
Üniversite	119	7.6
Lisansüstü	2	.1
Baba eğitim durumu		
Hiç yok	49	3.1
Okur yazar	33	2.1
İlkokul	588	37.5
Ortaokul	297	19.0
Lise	350	22.3
Üniversite	230	14.7
Lisansüstü	19	1.2
Anne meslek		
Çalışmıyor	1301	83.1
Emekli	52	3.3
İşçi	119	7.6
Memur	62	4.0
Esnaf	32	2.0
Baba meslek		
Çalışmıyor	168	10.7
Emekli	447	28.5
İşçi	433	27.7
Memur	200	12.8
Esnaf	318	20.3

Öğrencilerin aile içi ilişkileri ve anne-baba tutumlarına yönelik ifadelerine göre dağılımı Tablo 2. 'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin aile içi ilişkileri ve anne-baba tutumlarına yönelik ifadelerine göre dağılımı

Aile içi iletişim, anne-baba tutum ifadeleri	Sayı	%
Aile içi iletişim algılama şekli		
Olumlu	1251	79.9
Olumsuz	315	20.1
Anne ile iletişim		
Çok iyi	618	39.5
İyi	564	36.0
Orta	297	19.0
Kötü	70	4.5
Baba ile iletişim		
Çok iyi	375	23.9
İyi	502	32.1
Orta	448	28.6
Kötü	132	8.4
Arkadaş ile iletişim		
Çok iyi	604	38.6
İyi	647	41.3
Orta	249	15.9
Kötü	36	2.3
Öğretmen ile iletişim		
Çok iyi	250	16.0
İyi	613	39.1
Orta	534	34.1
Kötü	121	7.7
Çok kötü	48	3.1
Fiziksel hastalık		
Yok	1385	88.4
Var	181	11.6
Ruhsal bozukluk		
Yok	1448	92.5
Kaygı	76	4.9
Kaygı Bozukluk	29	1.9
Depresyon	13	.8
Ailede psikiyatrik bozukluk tanısı alan		
Yok	1436	91.7
Var	130	8.3
Anne tutum		
Olumsuz	1030	65.8
Olumlu	536	34.2
Baba tutum		
Olumsuz	1108	70.8
Olumlu	458	29.2

Öğrencilerin çoğunluğunun aile içi ilişkileri olumlu olarak algıladıkları, öğrencilerin %39.5'i annesi ile iletişimin çok iyi olduğunu, %32.1'i babası ile iletişimin iyi

olduğunu, %39.11'i öğretmen ile iletişimin iyi olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin %88.4'ü herhangi bir fiziksel hastalığının, %92.5'i ise herhangi bir ruhsal bozukluklarının olmadığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin yine çoğunluğu anne ve babalarının olumsuz tutum sergilediklerini belirtmişlerdir (Tablo 2).

Öğrencilerin KSE alt ölçeklerinden aldıkları puanlar incelendiğinde; depresyon puan ortalaması 24.73 ± 12.93 , anksiyete puan ortalaması 22.37 ± 13.54 , olumsuz benlik puan ortalaması 9.52 ± 6.89 , somatizasyon puan ortalaması 6.52 ± 5.49 , hostilite puan ortalaması 5.85 ± 3.68 olarak bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin Kısa Semptom Envanteri Alt Ölçek Puanlarının dağılımı

Kısa Semptom Envanteri Alt Ölçekleri	X \pm SS	Ortanca
Depresyon	24.73 \pm 12.93	24.00
Anksiyete	22.37 \pm 13.5	21.00
Olumsuz Benlik	9.52 \pm 6.89	8.00
Somatizasyon	6.52 \pm 5.49	5.00
Hostilite	5.85 \pm 3.68	5.00

Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine göre KSE alt ölçekleri puan ortalamaları incelendiğinde; kız öğrencilerin erkeklere göre; depresyon, anksiyete, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite puan ortancalarının, fakültelerde eğitime devam eden öğrencilerin ise diğer yüksekokullara devam eden öğrencilere göre; anksiyete puan ortancalarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha fazla olduğu bulunmuştur ($p < 0.05$).

Öğrencilerin okul başarısına ve gelir düzeyine göre KSE alt ölçekleri puan ortancaları karşılaştırıldığında; okul başarısı ve gelir düzeyleri kötü olan öğrencilerin depresyon, anksiyete, somatizasyon, olumsuz benlik ve hostilite alt ölçekleri puan ortancalarının diğer öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha fazla olduğu bulunmuştur ($p < 0.05$) (Tablo 4a).

Tablo 4a. Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine göre kısa semptom envanteri alt ölçek puanlarının dağılımı

Sosyo-demografik Özellikler	n	Depresyon Ort.	Anksiyete Ort.	Olumsuz Benlik Ort.	Somatizasyon Ort.	Hostilite Ort.
Cinsiyet						
Erkek	566	19.00	19.00	6.00	4.00	5.43±3.64
Kız	1000	27.00	23.00	9.00	6.00	6.08±3.68
p		0.00	0.00	0.00	0.00	0.011
Fiziksel hastalık						
Var	181	31.00	28.00	11.00	9.00	7.05±3.87
Yok	1385	23.00	20.00	8.00	5.00	5.69±3.62
p		0.02	0.00	0.004	0.00	0.004
Okul						
Meslek YO	309	22.00	20.00	8.00	5.00	5.61±3.84
Fakülte	1110	25.00	22.00	8.00	6.00	5.86±3.70
Yüksekokul	147	23.00	19.00	7.00	4.00	5.25±3.08
p		>0.005	0.046	>0.005	>0.005	>0.005
Okul başarısı						
Çok iyi	198	21.50	21.00	6.00	4.00	4.00
İyi	776	22.00	19.00	7.00	5.00	5.00
Orta	527	26.00	23.00	10.00	6.00	6.00
Kötü	65	33.00	29.00	11.00	7.00	8.00
p		0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Gelir düzeyi						
İyi	184	19.00	16.00	6.00	4.00	4.00
Orta	1035	24.00	21.00	8.00	5.00	5.00
Kötü	347	27.00	24.00	10.00	6.00	6.00
u/p		0.00	0.00	0.00	0.015	0.00
Anne Tutum						
Olumsuz	1030	26.00	23.00	9.00	6.00	6.00
Olumlu	536	20.00	18.00	6.00	4.00	4.00
p		0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Baba Tutum						
Olumsuz	1108	26.00	23.00	9.00	6.00	6.00
Olumlu	458	19.00	17.00	6.00	4.00	4.00
p		0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Öğrencilerin anne ve baba tutumlarına göre KSE alt ölçekleri puan ortancaları karşılaştırıldığında anne ve baba tutumlarının olumsuz olduğunu ifade eden öğrencilerin diğerlerine göre depresyon, anksiyete, somatizasyon, olumsuz benlik ve hostilite alt ölçekleri puan ortancalarının (Tablo 4a), sorunlarını eş ya da sevgilileri ile paylaşanların ise; depresyon, anksiyete, somatizasyon, olumsuz benlik ve hostilite alt ölçekleri puan ortancalarının diğerlerine göre anlamlı düzeyde daha fazla olduğu bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 4b).

Öğrencilerin annelerinin mesleğine göre KSE alt ölçekleri puan ortancaları karşılaştırıldığında annesi işçi olan öğrencilerin depresyon ve somatizasyon alt ölçeğinden aldığı puan ortancalarının, annesi memur olan öğrencilerin ise anksiyete puan ortancalarının diğerlerine göre anlamlı düzeyde daha fazla olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). (Tablo 4b).

Tablo 4b. Öğrencilerin sosyo demografik özelliklerine göre kısa semptom envanteri alt ölçek puanlarının dağılımı

Sosyo-demografik Özellikler	n	Depresyon Ort.	Anksiyete Ort.	Olumsuz Benlik Ort.	Somatizasyon Ort.	Hostilite Ort.
Sorun Paylaşma						
Eş-sevgili	79	28.00	26.00	11.00	8.00	6.00
Arkadaş	73	22.00	20.00	8.00	6.00	4.00
Anne	583	21.00	19.00	7.00	4.00	5.00
Baba	146	21.00	20.00	8.00	5.00	5.00
Kimse	685	26.00	22.00	9.00	6.00	6.00
p		0.00	0.00	0.00	0.00	0.01
Anne Meslek						
Çalışmıyor	1301	23.00	20.00	8.00	5.00	5.00
Emekli	52	20.50	21.50	6.50	5.00	4.00
İşçi	119	28.00	24.00	3.00	7.00	6.00
Memur	62	24.50	25.50	9.00	6.00	6.00
Esnaf	32	29.00	31.00	10.50	7.00	6.00
p		0.03	0.01	>0.05	0.022	>0.05
Aile İçi İlişki						
Olumlu	1251	21.00	19.00	7.00	5.00	5.00
Olumsuz	315	33.00	30.00	13.00	9.00	7.00
p		0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Tablo 4c. Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine göre kısa semptom envanteri alt ölçek puanlarının dağılımı

Sosyo-demografik Özellikler	n	Depresyon Ort.	Anksiyete Ort.	Olumsuz Benlik Ort.	Somatizasyon Ort.	Hostilite Ort.
Anne ile İletişim						
Çok İyi	618	18.00	17.00	6.00	.00	4.00
İyi	564	25.00	21.00	8.00	5.00	5.00
Orta	297	31.00	27.00	12.00	8.00	7.00
Kötü	70	35.00	32.00	13.00	10.00	7.00
Çok Kötü	17	46.00	37.00	18.00	13.00	9.00
p		0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Baba ile İletişim						
Çok İyi	375	16.00	15.00	5.00	4.00	4.00
İyi	502	22.00	19.00	7.00	4.00	5.00
Orta	448	28.00	24.00	10.00	7.00	6.00
Kötü	132	30.00	28.00	13.00	8.00	7.00
Çok Kötü	109	32.00	31.00	11.00	7.00	7.00
p		0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Arkadaş İle İletişim						
Çok İyi	604	19.50	17.00	6.00	4.00	4.00
İyi	647	25.00	23.00	9.00	6.00	6.00
Orta	249	29.00	24.00	11.00	7.00	6.00
Kötü	36	36.50	31.00	14.50	9.50	7.50
Çok Kötü	30	37.50	35.50	15.00	12.00	8.00
p		0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Öğretmen İle İletişim						
Çok İyi	250	17.00	16.00	6.00	3.50	4.00
İyi	613	21.00	18.00	7.00	5.00	5.00
Orta	534	26.50	23.00	10.00	6.00	6.00
Kötü	121	32.00	28.00	13.00	7.00	7.00
Çok Kötü	48	37.00	31.00	11.50	8.00	8.00
p		0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Öğrencilerin aile ilişkileri, anne-baba, arkadaş ve öğretmen ile ilişkilerine göre KSE alt ölçekleri puan ortancaları karşılaştırıldığında; aile ilişkilerinin olumsuz olduğunu (Tablo4b), anne ile iletişimlerinin çok kötü olduğunu, baba ile iletişimlerinin kötü-çok kötü olduğunu, öğretmenle iletişimlerinin çok kötü-kötü olduğunu ifade edenlerin depresyon, anksiyete, somatizasyon, olumsuz benlik ve hostilite alt ölçekleri puan ortancalarının diğerlerine göre anlamlı düzeyde daha fazla olduğu bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 4c).

Tartışma

Korku, endişe ve stres algılanan ya da gerçek tehditlere karşı verilen normal tepkilerdir. Bireyler bilinmeyen veya belirsizlik içeren bir durumla karşı karşıya kaldıklarında olağan dışı tepkiler verebilirler. Bu nedenle, bireylerin KOVID-19 salgını boyunca farklı tepkiler göstermeleri, korku yaşamaları normal ve anlaşılır bir durumdur.

Bu dönemde bireylerin virüse yakalanma korkusuna ek olarak, virüsün yayılmasını kontrol altına almak ve yavaşlatmak amacıyla uygulanan bir takım kısıtlamalar, bireylerin rutin yaşamlarında büyük değişiklikler oluşturmuştur. Bu durum dünyada olduğu gibi ülkemizde de genç, yaşlı, çocuk demeden bütün bireyleri olumsuz etkilemiştir. Özellikle de genç nüfusun oluşturduğu üniversite öğrencilerinin meslek edinme süreçlerinde endişe ve kaygıya ek olarak salgın süresince birçok sorunla karşı karşıya kalmışlardır.

Bu süreç öğrencilerin uzaktan eğitimin getirdiği sorunlarla baş etmede güçlük yaşamalarına ve her birey gibi hastalanma, yakınlarını kaybetme endişesi ve gelecek kaygısı yaşamalarına neden olmuştur. Salgın sonrasında da gelecek kaygısı devam ederken, üniversite yaşamına tekrar uyum sağlayamama kaygısı eklenmiştir (2-6). Bu nedenle salgın sürecinde üniversite öğrencilerinin ruhsal durumlarını ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla

yapılan bu araştırmada ikincil olarak araştırma sonuçlarından yola çıkarak salgın sonrasında üniversite yaşamına döndükleri süreçte üniversite yaşamına uyumlarına destek olmak, gelecek kaygıları ile baş etmelerine yardımcı olmak amaçlanan bu araştırmada; çoğunluğunun 18-21 yaş grubunda, cinsiyetinin kız olduğu ve fakültelerde eğitimine devam ettiği, tamamına yakınının ailesi ile yaşadığı belirlenen öğrencilerimizin yine çoğunluğunun anne, baba ve öğretmen ile ilişkilerinin iyi olmadığını, anne-babalarının kendilerine karşı olumsuz tutum sergilediklerini ifade etmişlerdir.

KSE ve alt ölçeklerden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde; öğrencilerin orta düzey depresif belirtilere, düşük oranda somatik belirtilere, olumlu benlik imajına, düşük oranda hostiliteye (düşmanca düşüncelere) sahip oldukları ve düşük düzeyde anksiyete yaşadıkları sonucuna varılabilir.

Bu sonuçlara göre; üniversite öğrencilerinin her ne kadar salgın sürecinde birçok olumsuzluk yaşasalar da problemlerle büyük oranda baş edebildikleri için düşük düzeyde anksiyete yaşadıkları ve somatik belirtilere sahip oldukları, koronavirüs ile enfekte olma korkusu nedeniyle hasta olanlara ya da virüsün kendisine karşı duydukları öfke nedeniyle düşük düzeyde de olsa düşmanca düşünceye sahip oldukları, ancak yaşam tarzları değiştiği, gelecek kaygısı ve ümitsizlik yaşadıkları için orta düzeyde depresif oldukları söylenebilir.

Bu konuda yapılan diğer çalışmalarda benzer sonuçlara rastlamak mümkündür. Salgın sürecinde üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmalarda; Chena ve meslektaşları (2020), üniversite öğrencilerinin %7.7'sinin genel nüfusa göre daha yüksek oranda depresif belirtiler yaşadıklarını (14), Essadek ve meslektaşları (2020) Kovid-19 salgın sürecinin üniversite öğrencilerinin depresyon, anksiyete ve stres düzeylerini arttırdığını (15), Cao ve

meslektaşları (2020) üniversite öğrencilerinin yaşadıkları Kovid-19 ile ilişkili stresörlerin anksiyete semptomlarının seviyesiyle pozitif olarak ilişkili olduğunu (11), Kalkan Uğurlu ve meslektaşları (2020) hemşirelik öğrencilerinin %21.7'sinin orta derecede depresif belirtilere, %17.8'inin hafif anksiyete belirtilerine ve %29.7'sinin hafif stres belirtilerine sahip olduklarını (16), Lai ve meslektaşları (2020) uluslararası üniversite öğrencilerinin %84.7'sinde orta ila yüksek düzeyde algılanan stres, %12.1'inin orta ile şiddetli anksiyete ve depresyon semptomlarının olduğunu (17) bulmuşlardır.

Çalışmada, kız öğrencilerin erkeklere oranla daha fazla depresif belirtilere, düşmanca düşünceye, somatik belirtilere ve olumsuz benlik imajına sahip olduğu ve daha fazla anksiyete yaşadığı bulunmuştur. Bu sonuç kızların erkeklere göre değişen şartlara, ailesel süreçlere ve ortamda yaşanan problemlere daha duyarlı olmalarından ve duygusal olarak daha hassas olmalarından kaynaklandığı düşünülebilir. Bu alanda yapılan bir çalışmada çalışmamıza benzer şekilde; yaşanan depresyon ve anksiyete düzeyinin kızlarda erkeklere oranla yüksek olduğu (18), çalışmadan farklı olarak bir diğer araştırmada da farklı şekilde depresyon düzeyinin cinsiyet ile ilişkili olmadığı (19) bildirilmiştir.

Çalışmada; fakültelerde eğitimine devam eden öğrencilerin yüksekokullara ve meslek yüksekokullarına devam eden öğrencilere göre daha fazla anksiyete yaşadıkları, okul başarısı düşük olan öğrencilerin okul başarısı iyi konumda olan öğrencilere oranla daha fazla depresif ve somatik belirtilere, düşmanca düşünceye ve olumsuz benlik imajına sahip oldukları bulunmuştur. Bu sonuçları; fakülte öğrencilerinin derslerden beklentilerinin fazla olması ve derslerin daha zor olması nedeniyle ve ders başarısı düşük olan öğrencilerin de bu süreçte başarılarının daha fazla düşeceği kaygısı yaşamalarından dolayı anksiyete, depresif ve somatik belirtileri diğerlerine göre daha fazla

yaşadıklarını, kendilerine olan güvenlerini kaybettiklerini ve yaşananlara dair öfke duydukları şeklinde yorumlanabilir. Bu yorumu destekler nitelikte; Fawale ve meslektaşları (2020)'nin çalışmalarında uzaktan eğitimin öğrencilerin daha fazla stres yaşamasına neden olduğunu belirtmişlerdir (20).

Çalışmada gelir düzeyleri kötü olan öğrencilerin diğerlerine oranla daha fazla depresif belirtilere, somatik belirtilere, düşmanca düşüncelere sahip olmaları ve olumsuz benlik imajına sahip oldukları ve anksiyete yaşadıkları, annesi işçi olan öğrencilerin daha fazla depresif ve somatik belirtilere sahip oldukları, annesi memur olan öğrencilerin ise daha fazla anksiyete yaşadıkları bulunmuştur. Bu bulgular; salgın sürecinde yaşanan ekonomik problemlerin öğrencilerimize de yansması ve onların meslek edinme sürecinde verecekleri kararlarda belirsizler yaşamaları ve bütün bunlar da onların ruhsal durumunu olumsuz etkilenmesi ile açıklanabilir. Benzer şekilde; Bayar ve meslektaşları (2020)'nin yaptıkları çalışmada gelir düzeylerinin kötü olduğunu ifade eden ve Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde okuyan öğrencilerde algılanan stresin daha yüksek olduğu bulunmuştur (4). Bir diğer çalışmada ise salgın sürecinde üniversite öğrencilerinin %24.9'unun ekonomik sorunlar, günlük yaşamın etkilenmesi ve akademik gecikmeler nedeniyle anksiyete semptomları yaşadıkları bulunmuştur (11).

Çalışmada, anne ve baba tutumlarının olumsuz olduğunu ifade eden ve sorunlarını eş ya da sevgilileri ile paylaşan öğrencilerin diğerlerine göre daha fazla depresif ve somatik belirtilere, düşmanca düşüncelere, olumsuz benlik imajına sahip oldukları ve anksiyete yaşadıkları bulunmuştur. Bu bulgularla, öğrencilerde anne-baba desteğinin, aile içi iletişimin çok önemli olmasından, olumsuz anne baba tutumu olumsuz olan öğrencilerin salgın sürecinin etkileriyle birlikte ruhsal durumunun da olumsuz etkilenmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Bu çalışmayı destekler nitelikte

yapılan bir araştırmada; ebeveynleri ile yaşamayan öğrencilerin kaygı düzeyinin daha yüksek olduğunu ve sosyal desteği zayıf olan bireylerde stres ve depresyon gelişme riskinin arttığını belirtmişlerdir (18).

Çalışmada bulunan aile ilişkilerinin olumsuz olduğunu, anne ile iletişimlerinin çok kötü olduğunu, baba ile iletişimlerinin kötü-çok kötü olduğunu, öğretmenle iletişimlerinin çok kötü-kötü olduğunu ifade eden öğrencilerinin diğerlerine oranla daha fazla depresif, somatik belirtilere, düşmanca düşünceye ve olumsuz benlik imajına sahip olmaları ve anksiyete yaşamaları şeklindeki sonuçları; insan hayatında önemli olan kişilerle iletişimin, kriz anında problemlerle baş etmede oldukça önemli olduğu görüşünü vurgulamaktadır. Bu bulguları destekler nitelikte sosyal desteğin salgın sürecinde yaşanan stresörlerle baş etmede önemli bir faktör olduğunu vurgulayan çalışmalar mevcuttur. Araştırmaya katılan bireylerin psikolojik sağlamlık düzeyleri ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin pozitif yönde olduğu belirlenmiştir (21).

Çeşitli araştırmalardan elde edilen bulgular, bireyin algıladığı sosyal destek kaynaklarının, özellikle aile sosyal desteğinin kaygı için güçlü koruyucu faktörlerden biri olduğunu ve bireyler için destek kaynaklarının mevcut olduğu inancını pekiştirdiğini belirtmektedir (22). Bu çalışmanın sonuçları salgın süreci gibi halk sağlığı sorunlarında alınan fiziki önlemler kadar, bireylerin psiko-sosyal sağlıkları açısından algıladıkları sosyal desteğin önemini ve en temel sosyal destek kaynağının aile olduğunu vurgulamak açısından önemlidir (23).

Sonuç

Çalışmaya göre; öğrenciler salgın sürecinde orta düzey depresif belirtilere, düşük oranda somatik belirtilere, olumlu benlik imajına, düşük oranda hostileteye (düşmanca düşüncelere) sahip oldukları ve düşük

düzeyde anksiyete yaşamaktadırlar. Ayrıca; cinsiyet, öğrenimine devam ettiği birim, okul başarısı, gelir düzeyi, anne-baba tutumları, anne, baba, arkadaş ve öğretmen ilişkileri depresyon, anksiyete, somatizasyon, hostilete düzeyini ve benlik kavramını etkilemektedir.

Teşekkür

Araştırmaya katılan öğrencilere teşekkür ederiz.

Finansal Kaynak

Bu çalışmada herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın ve değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Kaynaklar

1. Kang L, Li Y, Hu S, Chen M, Yang C. et. al. The mental health of medical workers in Wuhan, China dealing with the 2019 novel coronavirus. *Lancet Psychiatry* 2020;7(3):e14. doi: 10.1016/S2215-0366(20)30047-X.
2. Brooks SK, Webster RK, Smith LE, Woodland L, Wessely S. et. al. The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *Lancet* 2020; Mar 14;395(10227):912-920. doi: 10.1016/S0140-6736(20)30460-8.
3. Lai AYK, Lee L, Wang MP, Feng Y, Lai TT. et. al. Mental health impacts of the covid-19 pandemic on international university students, related stressors, and coping strategies. *Frontiers in Psychiatry* 2020;11:584240. doi: 10.3389/fpsy.2020.584240
4. Dilmen Bayar B, Yaşar Can S, Erten M, Ekmen M. Covid-19 Pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin depresyon ve stres düzeylerinin belirlenmesi. *PASHİD* 2020; 2(1):12-25. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pashid/issue/59582/867591>
5. Xie X, Xue Q, Zhou Y, Zhu K, Liu Q. et.al. Mental health status among children in home confinement during the coronavirus disease 2019 outbreak in Hubei Province, China. *JAMA Pediatr* 2020;174(9):898-900. Doi:10.1001/jamapediatrics.2020.1619
6. Etxebarria NO, Santamaria MD, Gorrochategui MP, Mondragon NI. Stress, anxiety, and depression levels in the initial stage of the COVID-19 outbreak in a population sample in the northern Spain. *Cad Saude Publica* 2020;36(4):e00054020. PMID: 32374806. DOI: 10.1590/0102-311X00054020
7. Nelson B, Pettitt A, Flannery J, Allen N. Rapid assessment of psychological and epidemiological correlates of COVID-19 concern, financial strain, and health-related behavior change in a large online sample. *Int J Methods in Psychiatr Res* 2020;(3):169–84.
8. Liu S, Yang L, Zhang C, Xiang YT, Liu Z. et al. Online mental health services in China during the COVID-19 outbreak. *The Lancet Psychiatry* 2020;7(4):e17–e18. doi: 10.1016/S2215-0366(20)30077-8.
9. Wang C, Pan R, Wan X, Tan Y, Xu L. et al. Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (covid-19) epidemic among the general population in China. *Int J Environ Res Public Health* 2020;17(5):e. doi: 10.3390/ijerph17051729.
10. Zhai Y, Du X. Addressing collegiate mental health amid COVID-19 pandemic. *Psychiatry Res* 2020;288:113003. doi: 10.1016/j.psychres.2020.113003.
11. Cao W, Fang Z, Hou G, Han M, Xu X. et. al. The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China. *Psychiatry Res* 2020;287:112934. doi: 10.1016/j.psychres.2020.112934.
12. Aslan I, Ochnik D, Çınar O. Exploring perceived stress among dtudents in Turkey during the COVID-19 Pandemic. *Int J Environ Res Public Health* 2020;17, 8961; doi:10.3390/ijerph17238961.
13. Şahin NH, Batıgün AD, Uğurtaş S. Kısa Semptom Envanteri (KSE): Ergenler için kullanımının geçerlik, güvenilirlik ve faktör yapısı. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2002;13(2), 125-135
14. Chena R, Liang SW, Peng Y, Li XG, Chen JB. et. al. Mental health status and change in living rhythms among college students in China during the COVID-19 pandemic: a large-scale survey. *Journal of Psychosomatic Research* 2020;137:110219. doi: 10.1016/j.jpsychores.2020.110219

15. Essadek A, Rabeyron T. Mental health of French students during the Covid-19 pandemic. *Journal of Affective Disorders* 2020;Dec 1;277:392–393.
16. Kalkan U, Değirmenci DM, Durgun H, Uğur HG. The examination of the relationship between nursing students' depression, anxiety and stress levels and restrictive, emotional, and external eating behaviors in COVID-19 social isolation process. *Perspect Psychiatr Care* 2021; 57(2):507-516. <https://doi.org/10.1111/ppc.12703>
17. Lai J, Ma S, Wang Y, Cai Z, Hu J. et al. Factors associated with mental health outcomes among health care workers exposed to coronavirus disease 2019. *JAMA Netw Ope* 2020;3(3):e203976. doi: 10.1001/jamanetworkopen.2020.3976.
18. Aylie NS, Mekonen MA, Mekuria RM. The psychological impacts of covid-19 pandemic among university students in Bench-Sheko Zone, Southwest Ethiopia: a community-based cross-sectional study. *Psychol Res Behav Manag* 2020;13:813-821.
19. Bashir TF, Hassan S, Maqsood A, Khan ZA, Issrani R. et. al. The psychological impact analysis of novel covid-19 pandemic in health sciences students: a global survey. *Eur J Dent* 2020;14:91-96. doi: 10.1055/s-0040-1721653
20. Favale T, Soro F, Trevisan M, Drago I, Mellia M. Campus traffic and e-Learning during COVID-19 pandemic. *Computer Networks* 2020;176:107290.
21. Karal E, Gül Biçer B. Salgın hastalık döneminde algılanan sosyal desteğin bireylerin psikolojik sağlamlığı üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi* 2020;10 (1): 129-156. <https://doi.org/10.20493/birtop.726411>
22. Roohafza HR, Afshar H, Keshteli AH, Mohammadi N, Feizi A. et al. What's the role of perceived social support and coping styles in depression and anxiety? *J Res Med Sci* 2014;19(10):944-949
23. Kabasakal Z, Aktaş A. Covid-19 pandemi sürecinde bireylerin sosyal destek ve aile iklimi algılarının incelenmesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi* 2021;12 (1):145-157.